

AZ IGÉRET FÖLDJE

Messzire került az ígért földje. A chilei ellenforradalmi rendszer leplezetlenül konzekvens a maga faszizmusában: eltörölte — egyebek között — a földreformot is. Erre külön rendelet kellett, de külön rendelkezés nélkül — egyszerűen létezésével, hatalomrajutásával — törölte el a még szárnyait bontogató, de nagy reményekre jogosító chilei haladó filmművészetet. A világsajtó hírül adta, hogy a mintegy 5000 nevet tartalmazó „keresett személyek” halállistáján a fiatal filmes nemzedék legfigyelemreméltóbb rendező-egyénisége, Miguel Littin is szerepel. Sorsáról mit sem tudunk. Utolsó munkáját, amelyet két nemzetközi sikerű film, *A nahualtorói sakál* (1969) és az *Elnök elvtárs* (1971) előzött meg, tavaly mutatták be. A parasztság földért vívott harcáról szól, a címe: *Az ígért földje*. (A film az idei moszkvai fesztivál műsorán még szerepelt; Pesaróba, ahová szintén meghívták, már sem a film, sem alkotója nem érkezett meg...)

Littin asszisztense, Andrés Racz a *La Quinta Rueda* című santiagoói kulturális folyóirat tavaly novemberi számában így írta le azt a történelmi környezetet, amelyből a film cselekménye kikristályosodott:

A harmincas évek... Zűrzavaros évek, előre nem látott válság éve...

A kapitalizmus válsága Latin-Amerikára is kihat. Chile — diktatúrával kezdi az évtizedet. A diktatúra feje: Carlos Ibáñez tábornok. Tiltakozások, tüntetések, megtorlás, deportálások, látványos szökések; összeesküvések és általában véve bizonytalan légkör. Forradalmi próbálkozások, agitálás országszerte. Egy vörös repülőgép szántja az eget, forradalmi fölhívásokat szór.

Az ország gazdasága összeomlott. A gyárak csődbe jutnak, az északi salétromüzemek egymás után zárják be kapukat. Ezek válnak munkanélkülivé. Nyomorúságos csavargók

tömege koldul az utakon, letelepedési helyet, munkahelyet keresve; újra meg újra kiűzik őket a falvakból és a városokból. Ha szerencsésük van, ételhez jutnak valamelyik közös üstből, ájtatos hölgyek, filantrop urak, falusi plébánosok jótékonyasági aktusából részesedve. A csavargók közt vannak néhányan, akik részt vettek az északi vidék nagy munkásharcaiban. Hallottak már a szocializmusról, Lenin, Recabarren eszméiről, a mexikói forradalomról. Mindez, persze, rendszertelen ismeret, de a követendő útra ösztökéli őket. Mozgásban van az egész ország. Politikai erőfeszítések, kísérletek a változásra. 1932. június 2-án egy forradalmi államcsíny a kormány élére állítja Marmaduke Grove-t, aki fölhívást intéz a tömegekhez, hogy egyesüljenek „az oligarchikus reakció és a mohó külföldi kapitalizmus ellen”.

Grove törvényerejű rendeletet hoz a Chilei Szocialista Köztársaság kikiáltásáról. Nem sokáig áll fenn. Tizenkét nappal később államcsíny dönti meg Grove kormányát, s visszaáll a régi rend.

1934-ben nagy parasztfelkelés tör ki az ország déli részén. A Ranquil

Miguel Littin

folyó völgyében egy javarészt a sa-
létromválság következtében elbo-
csátott munkásokból alakult közös-
ség összeütközésbe kerül a szomszéd
falu földbirtokosaival és kereskedői-
vel, s valóságos háborút vív. Néhány
napi csatározás után a földbirtoko-
sok Santiagóból kérnek segítséget,
s a hadsereg egyik egysége a hely-
színre indul, hogy fől számolja a
konfliktust. Így kerül sor az egyik
legnagyobb tömegmészárlásra Chile
társadalmi harcainak történetében.

Ez az időszak és néhány tény a
fentiekből alkotja a film történelmi
kontextusát. Ha nem is a kor natura-
lista rekonstruálásáról van szó, még-
is ez szolgál alapul a megelevenített
eseményeknek. A film egy chilei né-
pi legenda formáját választva lép
túl a pusztá történelmi beszámolón,
hogy azon a területen fejthessen ki
hatást, amit egy nemzet történelmi
és kulturális tudatalattijának nevez-
hetnénk. A legendán, a népköltésze-
ten, a mítoszon keresztül bontakozik
ki az ígéret földjét kereső munka-
nélküliek csoportjának története,
összetalálkozásuk, szervezett közös-
ségként való fejlődésük és politikai
öntudatra ébredésük története.

A nép mágiikus-vallásos tudata
nem független a megvívott har-
coktól. A vallási hiedelmek a film
cselekménye során értelmet és új
jelentést nyernek, de jelképei min-
den osztály számára más és más
jelentenek, másra irányulnak. Ezek
a jelképek azonban mind kulturális,
mind politikai tekintetben döntő
fontosságúak. Másrészt a chilei népi
legendákat „lelkek”, „kísértetek”
„ördögök” népesítik be, amelyek
végeláthatatlan körforgásban buk-
kannak elő a sötét síkátorokban
vagy karamokban, amint lemegy a
nap, s tűnnek el a napkeltével.

A film nyelvére hatással volt a
népi festészet hagyománya is. Szá-
mos beállítás és jelenet a chilei népi
képzelet terméke, amely egybeötvö-
zi a mitológikusat és a hétköznapi-
t. De túl ezen, jelen van a filmben egy

elnyomott nép nyomorúságból és ki-
zsákmányolásból adódó, számos nagy
problémája. A zene szorosan kötő-
dik a történelemhez, s epikus kan-
táta formájában válik a történelem
részévé. A film nagy, mozgó freskó-
ként született meg létrehozóinak
képzeletében, történelmi, mitológiai
utalásokkal élve és a parasztság
életét, harcát dokumentálva szól a
legfontosabb ideológiai és politikai
tételről: a proletariátus hatalomát-
vételének problémájáról.

A rendező, Littin, irodalmi igé-
nyű és értékű följegyzéseket készí-
tett a film forgatása közben, s e
naplójából több részletet publikált a
sajtóban. Idézzük azokat a sorait,
amelyek egész nemzedéke nevében
fogalmazták meg a chilei filmművé-
szek feladatait:

„Az új chilei filmnek, amely a nép
harcaival való elkötelezettségnek és
a kapitalista rendszer bírálatainak ki-
fejezéseként született, továbbra is
be kell töltenie szerepét; s ha ez a
mozgalom '68-ban állami támogatás
nélkül kezdett el filmet készíteni,
piciny forgatócsoportokat alakítva,
akkor most, napjainkban szilárd ú-
tra lépett; mert meg kell értenünk,
hogy Chile a megtett, nagy lépések
dacára is kapitalista struktúrákkal
rendelkező ország maradt, és ebből a
valóságból kiindulva, kinek-kinek
kötelessége minden szükséges esz-
közt fölhasználni ahhoz, hogy mun-
káját továbbfejlessze. A legfonto-
sabb feladat ma: olyan filmeket csi-
nálni, amelyek jelentékenyen hozzá-
járulnak a forradalmi öntudat és
kultúra megteremtéséhez anélkül,
hogy önkényes feltételekhez igazítá-
nák, illedelmessé lágyítanak tartal-
mukat; ez a film agresszívnek szüle-
tett, ez a film harcra született, s
folytatnia kell harcát; ez a háború
most kezdődik, mondja José Durán
— *Az ígéret földje főhőse* —, és nem
marad abba soha.”

Littin szavai különösen tragikus
aktualitással csengenek napjainkban.

Cs. K.